

**GÜNCEL
EKONOMİK KONULARDA
TÜSİAD KAMUOYU
ARAŞTIRMASI**

(Tasarruf, Özelleştirme,
Vergiler, Enflasyon)

TÜSİAD

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

30.956
Tüs
1988

330.956

TÜS
1988
G2

**Türk
Sanayicileri
ve
İş adamları
Derneği**

GÜNCEL EKONOMİK KONULARDA
TÜSİAD KAMUOYU ARAŞTIRMASI
(TASARRUF, ÖZELLEŞTİRME, VERGİLER, ENFLASYON)

İSTANBUL

30 MAYIS 1988

(Yayın No: TÜSİAD-T/88.5.116)

TÜSİAD LIBRARY

Cumhuriyet Cad. Ferah Apt., 233/9-10, 80230 Harbiye, İstanbul

Bu raporun tamamı veya bir bölümü TÜSiAD "Güncel Ekonomik Konularda TÜSiAD Kamuoyu Araştırması" referansı zikredilmek kaydıyla yayınlanabilir.

ÖNSÖZ

Kamu yararına çalışan gönüllü bir özel sektör kuruluşu olan ve yayınlarında bilimsel ve tarafsız kalmayı amaç edinen TÜSİAD, her yıl muhtelif konularda yaptırdığı ankete dayalı bilimsel araştırmalarını bu yıl da güncel ekonomik konularda sürdürmeyi kararlaştırmıştır.

Bu çerçevede, tasarruflar, özelleştirme, vergiler ve enflasyon konularında halkın eğilim ve düşüncelerini tesbit amacıyla PIAR Araştırma Limited Şirketi'ne omnibus tekniğiyle yaptırılan araştırmanın sonuçları, bu raporla kamuoyuna ve ilgili çevrelere duyurulmaktadır.

Araştırma sonuçları, halkımızın ekonomik sorunlara hayli duyarlı olduğunu ve çözümler konusunda da mantıki önerileri desteklediğini göstermiştir.

Batı tipi demokrasi örneklerinde olduğu gibi, hem idari çözümlerin doğruluk derecesini test etmek, hem de halkın yapılacak olan reformlara katkısını sağlamak amacı ile bu kabil araştırmaların sık sık yapılmasında büyük yarar görülmektedir.

Anket sonuçlarının yorumu ve değerlendirilmesi, TÜSİAD Araştırma Grubu'nca yapılmıştır.

Rapor, Güniz Bursalıoğlu ve Günay Bilge tarafından yayına hazırlanmıştır.

GÜNCEL EKONOMİK KONULARDA TÜSİAD KAMUOYU ARAŞTIRMASI
(Tasarruf,Özelleştirme,Vergiler,Enflasyon)

ÖZET VE SONUÇ	I-III
BÖLÜM I ARAŞTIRMANIN AMACI	1
BÖLÜM II ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE KAPSAMI	3
BÖLÜM III ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI	7
a. Tasarruf Eğilimi ve Tasarrufların Değerlendirilmesi	7
b. Özelleştirmeye Halkın İlgisi	11
c. Vergi Gelirlerinin Nasıl Arttırılabileceği	14
d. Enflasyonun Durdurulması	16

TABLÖLAR

TABLO 1	ARAŞTIRMANIN ÖRNEK DAĞILIMI	3
TABLO 2	GÖRÜŞÜLEN KİŞİLERİN VE HANEHALKI REİSİNİN EĞİTİM DURUMU	4
TABLO 3	GÖRÜŞÜLEN KİŞİLERİN VE HANEHALKI REİSİNİN MESLEKİ DURUMU	4
TABLO 4	HANELERİN SOSYO-EKONOMİK DAĞILIMI	5
TABLO 5	YILLIK GELİRİNİZ GİDERİNİZİ KARŞILADIKTAN SONRA TASARRUFUNUZ OLUYOR MU?	8
TABLO 6	TASARRUFLAR HANGİ ŞEKİLLERDE DEĞERLENDİRİLİYOR? (Genel Dağılım)	9
TABLO 7	TASARRUFLAR HANGİ ŞEKİLLERDE DEĞERLENDİRİLİYOR? (Gelir Düzeyine Göre Dağılım)	11
TABLO 8	DEVLETE AİT HİSSE SENETLERİ SATIŞA ÇIKARILSA ALIR MISINIZ?	12
TABLO 9	HANGİ TÜR KURULUŞLARIN HİSSE SENETLERİ TERCİH EDİLİYOR? (Genel Dağılım)	12
TABLO 10	HANGİ TÜR KURULUŞLARIN HİSSE SENETLERİ TERCİH EDİLİYOR? (Gelir Düzeyine Göre Dağılım)	13
TABLO 11	VERGİ GELİRLERİ NASIL ARTTIRILABİLİR? (Genel Dağılım)	15
TABLO 12	VERGİ GELİRLERİ NASIL ARTTIRILABİLİR? (Gelir Düzeyine Göre Dağılım)	16
TABLO 13	ENFLASYON NASIL DURDURULABİLİR? (Genel Dağılım)	17
TABLO 14	ENFLASYON NASIL DURDURULABİLİR? (Gelir Düzeyine Göre Dağılım)	18

ÖZET VE SONUÇ

Tasarruflar, özelleştirme, vergiler ve enflasyon konusunda kamuoyunun düşünce ve eğilimlerini tesbit amacıyla bir özel piyasa araştırması kuruluşuna omnibus tekniğiyle yaptırılan bu araştırma, Türkiye'nin 14 ilinde, yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzeylere bağlı olarak belirlenen 1400 kişiyle görüşülerek gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın bulguları aşağıda özetlenmiştir:

1) Tasarruf Eğilimi ve Tasarrufların Değerlendirilmesi

- Yıllık gelirlerinden giderlerini karşıladıktan sonra tasarrufa pay ayırıp ayırmadıkları sorusuna, görüşülen kişilerin yaklaşık yüzde 73.0'ü olumsuz, yüzde 26.7'si olumlu cevap vermiştir.
- Düşük gelir düzeylerinde tasarruf yapabilme oranının oldukça düşük görüldüğü, bu oranın üst gelir grubunda ise ancak yüzde 67.8'e ulaşabildiği tebsit edilmiştir. Başka bir deyişle, en üst gelir düzeyinde yer alan kişilerin yüzde 30'dan fazlası tasarruf yapmadıklarını/yapamadıklarını belirtmişlerdir.
- Düşük gelir düzeylerinde tesbit edilen yüzde 80-90 arasındaki "tasarruf yapma" oranı, tasarrufların gelire bağlılığı kanısını doğrulayan normal bir sonuç olarak karşılanabilirse de en üst gelir grubundaki "tasarruf yapabilme" oranının ancak yüzde 68'e yaklaşması, gelirden bağımsız olarak, bizzat genel tasarruf eğiliminin düşüklüğü ile açıklanabilecek bir sonuçtur.
- Görüşülen kişilerin tasarruflarını hangi şekillerde değerlendirdikleri sorusuna verilen cevaplar, Türkiye'de gelir düzeylerine göre geleneksel tasarruf araçlarının (altın, gayrimenkul ve banka mevduatı) ağırlığını ortaya koymaktadır. İlk üç sırayı teşkil eden bu araçların hemen ardından "döviz" in gelmesi ve bunlar dışında kalan sermaye piyasası araçlarının (hisse senedi, tahvil, menkul

kıymet yatırım fonları, vs) düşük ve birbirine yakın oranlarda son sıralarda yer alması, ülkemizdeki finansal yapının nisbeten az gelişmiş olduğunun göstergesidir.

- Üst gelir gruplarında gayrimenkul en çok tercih edilen tasarruf aracı olarak görünmekte, gelir düzeyi düştükçe gayrimenkul tercihi azalmaktadır. Altın'ı tercih edenlerde ise tersi bir eğilim söz konusudur. Gelir düzeyi düştükçe altına eğilimin arttığı görülmüştür. Ancak en yüksek gelir düzeyinde (altının en az tercih edildiği düzeyde) bile altını tercih ettiklerini söyleyenlerin oldukça yüksek bir orana ulaştığı tesbit edilmiştir. Bu durum, halkın tümünde altına olan geleneksel tutkuyu te'vid eden bir bulgu olarak da değerlendirilebilir.

- Son yıllarda yapılan idari ve hukuki düzenlemelerle dövizin serbest bir tasarruf aracı olarak ekonomi içinde yer almış olması, anket sonuçlarından da açık bir şekilde görülmektedir. Tercih oranı değişmekle birlikte bütün gelir düzeylerinde döviz ilk üç veya dört sırada yer almıştır.

2) Özelleştirme

- "Devlete ait hisse senetleri satışa çıkarılsa alır mısınız?" sorusuna; görüşülen kişilerin yüzde 24.6'sı "evet", 75.4'ü ise "hayır" cevabını vermişlerdir. Olumlu cevap verenlerin oranı üst gelir düzeylerinde daha yüksek iken gelir düzeyi düştükçe bu oran da azalmaktadır.

- "Hangi tür kuruluşların hisse senetlerini tercih edersiniz?" sorusuna verilen cevaplar, satışa arz edildiği anda kârlı olan şirketlerin tercih sırasında önceliği aldığını, ardından "güvenli yönetildiğine inanılan şirketler" ve "gelecekte kârlı hale geleceğine inanılan şirketler" in geldiğini göstermiştir.

- Verilen cevapların incelenmesinden çıkabilecek sonuç, kârlı olmayan KİT'lerin hisse senetlerinin satış şansının az olduğu, ancak bugün kârlı olmasa bile iyi bir yönetimle kârlı hale gelebilecek veya güvenli yönetildiği imajı veren şirketlerin hisse senetlerinin de bir ölçüde rağbet görebileceğidir.

3) Vergi Gelirleri

- "Vergi gelirlerinin nasıl arttırılabileceği" sorusuna verilen cevaplardan,

"Herkesin gelirlerini bildiren yıllık beyanname vermesi gerektiği" cevabı ilk sırayı almış (%23.2) , "Vergi vermeyen grupların üzerine gidilmelidir" cevabı ikinci sırada gelmiştir (%19.6).

- "Vergi vermeyen grupların üzerine gidilmesi" ve bunun bir yöntemi olarak değerlendirilebilecek olan "Vergi denetiminin yaygınlaştırılması" cevaplarının toplam oranına bakıldığında ilk sıraya yükseldikleri görülmektedir. Bu durum, halkın, vergi gelirlerinin arttırılması için yeni vergiler koymak veya zaten vergi veren gruplardan daha fazla vergi almak yerine, halen vergi alınamayan kaynakların daha etkin bir şekilde denetlenmesinden yana olduğunu göstermektedir.

4) Enflasyonun Durdurulması

- "Enflasyonu durdurmak için hangi tedbirler alınmalıdır" sorusuna verilen cevaplarda, ilk sırayı "Devlet harcamalarının azaltılması" almış (yüzde 27), daha sonra sırasıyla "Karşılıksız para basımının önlenmesi" (yüzde 15.4) ve "Hükümetteki israfların azaltılması" (yüzde 13.3) tedbirleri yer almıştır.

- "Devlet harcamalarının azaltılması" ve aynı nitelikte olan "Hükümetteki israfların azaltılması" tedbirlerinin toplam yüzde 40 gibi yüksek bir oran teşkil etmesi, halkın enflasyonun sebebi olarak devlet harcamalarını ve bu kesimdeki israfı gördüğünü ortaya koymaktadır.

BÖLÜM I
ARAŞTIRMANIN AMACI

TÜSİAD her yıl muhtelif konularda yaptırdığı ankete dayalı bilimsel araştırmalarını bu yıl da güncel ekonomik konulara ilişkin kapsamlı sorularla sürdürdü.

Bu araştırma, kamuoyunun belli konulardaki eğilim ve düşüncelerini periyodik olarak tesbit etmeyi amaçlayan omnibus tekniği ile yaptırılmıştır.

Bu araştırmada, aşağıdaki konularda kamuoyunun düşünce ve eğilimlerinin tesbiti amaçlanmıştır:

- Tasarrufların hangi şekillerde değerlendirildiği,
- Özelleştirme programı çerçevesinde satışa çıkarılacak Kamu İktisadi Teşebbüsleri hisse senetlerine halkın ilgisi,
- Vergi gelirlerinin nasıl arttırılabileceği,
- Enflasyonun hangi tedbirlerle önlenebileceği.

Bu konulara ilişkin toplam 6 soruyu kapsayan araştırma Mart 1988 içinde gerçekleştirilmiş ve sonuçları daha sonraki aylarda değerlendirilmiştir.

Araştırma kapsamında görüşülen kişilere aşağıdaki sorular yöneltilmiştir:

Soru 1: Yıllık geliriniz giderinizi karşıladıktan sonra tasarrufunuz oluyor mu?

Soru 2: Tasarruflarınızı hangi şekillerde değerlendirmeyi tercih edersiniz?

- Banka mevduatı,
- Devlet tahvili ve/veya hazine bonosu,
- Özel şirket tahvilleri,

- Özel şirket hisse senetleri,
- Gelir ortaklığı senetleri,
- Altın,
- Döviz,
- Gayrimenkul,
- Menkul Kıymet Yatırım Fonları,
- Diğer

Soru 3: Devlete ait hisse senetleri satışa çıkarılsa alır mısınız?

Soru 4: Hangi devlet kuruluşunun hisse senetlerini almayı tercih edersiniz?

- Bugün en kârlı görünen kuruluşlar,
- Gelecekte kârlı hale gelebilecek kuruluşlar,
- Bölgede faaliyet gösteren kuruluşlar,
- Hisse senedini düşük fiyatla satan kuruluşlar,
- Çalışmakta olduğum kuruluşlar,
- Güvenli yönetildiğine inandığım şirketler.

Soru 5: Vergi gelirlerinin arttırılmasında hangi tedbirler daha önemlidir?

- Herkes gelirini bildiren yıllık beyanname vermelidir,
- Batıdaki gibi yeminli mali uzmanlık sistemi getirilmelidir,
- Vergi cezaları arttırılmalıdır,
- Vergi iadesi yükseltilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır,
- Vergi oranları arttırılmalıdır,
- Vergi vermeyen grupların üzerine gidilmelidir,
- Vergi denetimi yaygınlaştırılmalıdır,
- Mükellefler ve bütün vatandaşlar bu konuda daha fazla eğitilmelidir.

Soru 6: Enflasyonu durdurmak için hangi tedbirler alınmalıdır?

- Devlet harcamaları azaltılmalıdır,
- Belediye giderleri azaltılmalıdır,
- Fonların harcamaları kısılmalıdır,
- Karşılıksız para basımı önlenmelidir,
- Milletçe tasarruflar arttırılmalıdır,
- Hükümetteki israflar azaltılmalıdır,
- Vergi gelirleri arttırılmalıdır,
- Türk parasının yabancı paralar karşısındaki değerinin daha fazla düşmesi önlenmelidir,
- KİT mal ve hizmetlerine sürekli ve aşırı zam yapılmamalıdır.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE KAPSAMI

Bu araştırma Türkiye'nin 14 ilinde, yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzeylere bağlı olarak belirlenen 1400 kişiyle görüşülerek gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın örnek dağılımı aşağıdaki gibidir:

TABLO: 1
ARAŞTIRMANIN ÖRNEK DAĞILIMI

	1985 Yılı Nüfusları (000)	Örnek Sayısı	Örnek Yüzdesi
İstanbul	5.859	237	16.93
Ankara	3.463	162	11.57
İzmir	2.317	95	6.79
Zonguldak	1.045	75	5.36
Adana	1.757	102	7.28
Bursa	1.327	102	7.28
Konya	1.792	102	7.28
Kayseri	871	75	5.36
Gaziantep	954	75	5.36
Samsun	1.123	75	5.36
Erzurum	875	75	5.36
Antalya	892	75	5.36
Edirne	389	75	5.36
Diyarbakır	942	75	5.36
Toplam	23.606	1400	100.00

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yüzde 50'si erkek, yüzde 50'si kadındır. Buna karşın, görüşülen kişilerin sadece yüzde 40.6'sı hanehalkı reisi ve yaklaşık yüzde 50'si herhangi bir işte çalışmamaktadır. Çalışmayanların yarıdan fazlası ise ev kadınıdır. Görüşülen kişilerden çalışanların yüzde 24.2'si kendi işinde çalışırken, yüzde 26.3'ü maaş ya da ücret karşılığı çalışmaktadır. Görüşülen hanehalkının yüzde 10.1'i aylık ortalama gelirinin 500 bin TL'nin

üzerinde, yüzde 16.6'sı 301-500 bin TL arası, yüzde 19.6'sı 201-300 bin TL arası, yüzde 28.4'ü 101-200 bin TL arası, yüzde 11.6'sı ise 100 bin TL'nin altında olduğunu belirtmişlerdir. Aylık ortalama gelirini belirtmeyenlerin oranı ise yüzde 13.7'dir.

Görüşülen kişilerin eğitim durumları incelendiğinde, sadece yüzde 13.8'inin üniversite veya lisansüstü eğitim gördükleri ve ağırlığın yüzde 44.4 ile ortaokul veya lise mezunlarında olduğu dikkati çekmektedir. İkinci sırada yüzde 35.2 ile ilkokul mezunları yer almaktadır. Sadece okur-yazar olanların oranı yüzde 2.9, okuma-yazma bilmeyenlerin oranı ise yüzde 3.7'dir.

TABLO:2
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLERİN VE HANEHALKI REİSİNİN EĞİTİM DURUMU

	Görüşülen Kişi (%)	Hanehalkı Reisi (%)
Okuma-yazma bilmiyor	3.7	2.1
Okur-yazar	2.9	2.6
İlkokul bitirmiş	35.2	39.7
Ortaokul bitirmiş	14.7	13.4
Lise bitirmiş	29.7	21.4
Üniversite bitirmiş	13.4	20.1
Lisansüstü	0.4	0.7

TABLO: 3
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLERİN VE HANEHALKI REİSİNİN MESLEKİ DURUMU

	Görüşülen Kişi (%)	Hanehalkı Reisi (%)
Kendi işinde çalışıyor	24.2	41.7
Maaş ya da ücret karşılığı çalışıyor	26.3	41.3
Herhangibir işte çalışmıyor	49.5	16.8

Piyasa araştırmalarında hanehalklarının sosyo-ekonomik yapıları genel olarak 5 ayrı kategoride, görüşülen kişinin mesleğine ve çalıştığı yerdeki statüsüne bağlı olarak belirlenmektedir. En üst kategori olan "A" grubunda üst düzey şirket yöneticileri, avukat, doktor, gazeteci vb. meslek grupları yer almaktadır. İkinci kategori olan "B" grubunda orta sınıf olarak tanımlanan meslek grupları

(orta seviyede yönetici, subay, banka şube müdürleri, orta seviyede tüccar, vs.); "C1" grubunda orta sınıf altı olarak tanımlanan meslek grupları (hemşire, öğretmen, küçük bakkal, devlet memurları vs.); "C2" grubunda vasıflı işçiler; en alt kategori olan "DE" grubunda yarı vasıflı veya vasıfsız işçiler yer almaktadır. Yukarıda her sosyo-ekonomik grup için örnek olarak verilen meslekler incelendiğinde, bu sınıflandırmada eğitim düzeyinin de belirleyici olduğu görülmektedir. Ancak aynı eğitim düzeyindeki kişiler arasındaki sosyo-ekonomik farklılıklar çalışılan işteki statü ve doğal olarak gelire bağlı olarak değişmektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen hanehalkının yüzde 2.2'si en üst sosyo-ekonomik grupta yer almıştır. En büyük oranları oluşturan kesimler ise C1 ve C2 gruplarıdır.

Hanelerin sosyo-ekonomik dağılımı aşağıdaki gibidir:

TABLO: 4
HANELERİN SÖSYO-EKONOMİK DAĞILIMI

Sosyo Ekonomik Grup	% Dağılım
A	2.2
B	13.1
C1	28.1
C2	48.2
DE	8.4

BÖLÜM III
ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI

a. Tasarruf Eğilimi ve Tasarrufların Değerlendirilmesi

Tasarruflar konusunda birbirine bağlı aşağıdaki iki soru sorulmuş ve verilen cevaplar, görüşülen kişilerin sosyo-ekonomik özellikleri ve gelir durumlarına göre dağılımı da esas alınarak aşağıda açıklanmıştır.

Soru 1: Yıllık geliriniz giderinizi karşıladıktan sonra tasarrufunuz oluyor mu?

Soru 2: Tasarruflarınızı hangi şekillerde değerlendirmeyi tercih edersiniz?

- Banka mevduatı,
- Devlet tahvili ve/veya Hazine Bonosu,
- Özel şirket tahvilleri,
- Özel şirket hisse senetleri,
- Gelir ortaklığı senetleri,
- Altın
- Döviz,
- Gayrimenkul,
- Menkul Kıymetler Yatırım Fonları,
- Diğer.

Yıllık gelirlerinden giderlerini karşıladıktan sonra tasarrufa pay ayırıp ayırmadıkları sorusuna, görüşülen kişilerin yaklaşık yüzde 73'ü olumsuz, yüzde 26.7'si ise olumlu cevap vermiş, cevap vermeyenlerin oranı yüzde 0.4 gibi çok düşük bir düzeyde kalmıştır.

TABLO: 5
YILLIK GELİRİNİZ GİDERİNİZİ KARŞILADIKTAN SONRA
TASARRUFUNUZ OLUYOR MU?

	Sosyo Ekonomik Yapı					
	Genel	A	B	C1	C2	DE
Evet, Oluyor	26.7	67.8	52.8	27.9	20.0	9.4
Hayır, Olmuyor	72.9	29.0	46.7	71.8	79.9	89.7
Cevap Yok	0.4	3.2	0.5	0.3	0.1	0.9

Yıllık gelirinden tasarrufa pay ayıramayanlar gelir düzeyine göre incelendiğinde, tahmin edilebileceği gibi, gelir düzeyi azaldıkça tasarruf yapmayanların/yapamayanların yüzdesinin arttığı görülmüştür. En üst gelir grubunda yer alanların yüzde 67.8'i tasarrufa pay ayırdığını belirtirken, yüzde 29'u herhangi bir pay ayıramadıklarını vurgulamışlardır. Yüzde 3.2'si ise cevap vermemiştir. Araştırma sonucunda, yıllık gelirinden tasarrufa pay ayıran ve ayıramayanların oranını, en düşük gelir grubunda ise sırasıyla yüzde 9.4 ve yüzde 89.7 şeklinde ortaya çıkmıştır.

En düşük gelir düzeyinde tesbit edilen yüzde 90 civarındaki "tasarruf yapmama" oranı normal bir sonuç ve tasarrufun gelire bağıllığı kanısını doğrulayan bir bulgu olarak karşılanabilirse de en üst gelir düzeyindeki "tasarruf yapabilme" oranının ancak yüzde 68'e yaklaşması, gelirden bağımsız olarak, bizzat genel tasarruf eğiliminin düşüklüğü ile açıklanabilecek bir durumdur.

Görüşülen kişilerin tasarruflarını hangi şekillerde değerlendirdikleri sorusuna verdikleri cevaplar ise, Türkiye'deki geleneksel tasarruf araçlarının (altın, gayrimenkul ve banka mevduatı) ağırlığını ortaya koymaktadır.

Tasarruflarını dövize yatırdıkları cevabını verenlerin bu geleneksel tasarruf araçlarının hemen ardından gelmesi ve bunlar dışında kalan sermaye piyasası araçlarının düşük ve birbirlerine yakın oranlar teşkil etmesi de, ülkemizdeki finansal yapının nisbeten az gelişmiş olduğunun göstergesidir.

Genel sıralamaya baktığımızda, yıllık gelirlerinden tasarrufa pay ayırabilenlerin yüzde 23.8'i altını tercih etmektedir. Bunu yüzde 21.4 ile banka mevduatı izlemektedir. Ardından sırasıyla yüzde 17.6 ile gayrimenkul, yüzde 9.4 ile döviz, yüzde 8.6 ile özel şirket tahvil ve hisse senetleri ve yüzde 5.1 ile devlet tahvili ve Hazine bonosu gelmektedir.

Verilen cevapların genel ağırlıkları itibariyle sıralanması aşağıda gösterilmiştir.

TABLO: 6
TASARRUFLAR HANGİ ŞEKİLLERDE DEĞERLENDİRİLİYOR?
(Genel Dağılım)

	Genel (%)
Banka Mevduatı	21.4
Devlet Tahvili ve/veya	
Hazine Bonosu	5.1
Özel Şirket Tahvilleri	5.1
Özel Şirket Hisse Senetleri	3.5
Gelir Ortaklığı Senetleri	4.0
Altın	23.8
Döviz	9.4
Gayrimenkul	17.6
Menkul Kıymetler Yatırım Fonları	3.2
Diğer	5.6
Cevap Yok	1.3

Bu oranlar gözönüne alındığında, genelde ekonomi dışında kalan, ithalat yoluyla ülke dövizlerinin israfına neden olan ve bu anlamda kayıp tasarruflar olarak görülebilecek olan altının önemini koruduğu görülmektedir. Altın ile birlikte atıl sayılabilecek gayrimenkul ve döviz tercih edenlerin toplamı yüzde 50.8'e ulaşmaktadır. Böylece, toplumda tasarrufların ekonomide esas üretim yaratacak sanayi ve iş alanlarına yönelmediği, daha çok verimsiz araçlara yatırıldığı ortaya çıkmaktadır.

Tasarrufa yıllık gelirinden pay ayırabilenlerin tasarruflarını hangi şekilde değerlendirdikleri değişik gelir grupları açısından incelendiğinde ise aşağıdaki eğilimler tesbit edilmiştir:

- Üst gelir gruplarında gayrimenkul en çok tercih edilen tasarruf aracı olarak görünmekte, gelir düzeyi düştükçe gayrimenkul tercihi azalmaktadır. En yüksek gelir grubunda yüzde 28.4 ile ilk sırada yer alan gayrimenkul tercihi, en alt

gelir grubunda (DE) tercihler arasında belirtilmemiş, bir üst gelir grubunda ise (C2) yüzde 11.9 ile üçüncü sırada yer almıştır.

- Tasarruflarını altına yatırmayı tercih ettiklerini belirtenlerde ise tersi bir eğilim söz konusudur. Gelir düzeyi düştükçe altına eğilimin arttığı görülmüş, en düşük gelir düzeyinde bu oran yüzde 36.4'e ulaşmıştır. Ancak en yüksek gelir düzeyinde (altının en az tercih edildiği düzeyde) bile altını tercih ettiklerini söyleyenlerin oldukça yüksek bir orana (yüzde 14.3) ulaştığı görülmüştür. Bu durum, halkın tümünde altına olan tutkuyu teyid eden bir bulgu olarak değerlendirilebilir.
- Banka mevduatı, üst gelir gruplarında en az tercih edilen tasarruf araçlarından biri olarak tesbit edilmiş, gelir düzeyi düştükçe tasarruflarını banka mevduatı şeklinde değerlendirme oranının yükseldiği görülmüştür. En yüksek gelir grubunda yüzde 4.8 olan banka mevduatı tercihinin oranı, en düşük gelir düzeyinde yüzde 36.3'e ulaşmıştır.
- İlginç bir durum, devlet tahvili ve hazine bonosu tercih edenlerin oranının üst gelir grubunda altın ve döviz ile aynı orana (yüzde 14.3) ulaşmasıdır. Bu oran, tahmin edilebileceği gibi, gelir düzeyi düştükçe hızla azalmakta, ve en düşük gelir grubunda tercihler arasında hiç belirtilmemektedir.
- Son yıllarda yapılan düzenlemelerle dövizin de serbest bir tasarruf aracı olarak ekonomi içinde yer almış olması, anket sonuçlarından da açık bir şekilde görülmektedir. Nitekim, en üst gelir grubunda döviz tercih ettiklerini belirtenlerin oranı, yüzde 14.3 gibi yüksek bir rakama ulaşmıştır. Yüksek faiz getirisine rağmen tasarrufların dövizde yatırılmasının bu ölçüde tercih edilmesi, aynı zamanda TL'nin istikrarı ile ilgili bulunmaktadır. Bu oran altın ile eşit olup tercih sırasında ikinci durumdadır. Ayrıca tasarruf aracı olarak döviz tercih edenlerin oranı, alt gelir gruplarında bir miktar düşmekteyse de yine de nisbeten yüksek düzeylerde kaldığı görülmektedir. En üst gelir grubunda yüzde 14.4 olan döviz tercih oranı, alt gelir gruplarında sırasıyla yüzde 9.3 11.8 ve 7.4 olmuştur..

Tasarruf araçlarının tercih edilme oranlarının gelir gruplarına göre dağılımını aşağıdaki tablodan detaylı olarak görebiliriz:

TABLO: 7
TASARRUFLAR HANGİ ŞEKİLLERDE DEĞERLENDİRİLİYOR?
(Gelir Düzeyine Göre Dağılım)

	Genel	A	B	C1	C2	DE
Banka Mevduatı	21.4	4.8	17.5	24.6	23.0	36.3
Devlet Tahvili ve/veya						
Hazine Bonosu	5.1	14.3	4.1	2.7	6.7	-
Özel Şirket Tahvilleri	5.1	4.8	6.2	3.6	5.2	9.1
Özel Şirket Hisse Senetleri	3.5	9.5	6.2	-	3.7	-
Gelir Ortaklığı Senetleri	4.0	4.8	2.1	5.5	4.4	-
Altın	23.8	14.3	19.6	23.6	27.3	36.4
Döviz	9.4	14.3	9.3	11.8	7.4	-
Gayrimenkul	17.6	28.4	24.6	18.2	11.9	-
Menkul Kıymetler Yatırım Fonları	3.2	-	3.1	4.5	2.2	9.1
Diğer	5.6	4.8	5.2	5.5	6.7	-
Cevap yok	1.3	-	2.1	-	1.5	9.1

Not: A en yüksek gelir grubu, DE ise en düşük gelir grubudur.

b) Özelleştirmeye Halkın İlgisi

Özelleştirme konusunda sorulan sorular şunlardır:

Soru 1: Devlete ait hisse senetleri satışa çıkarılırsa alır mısınız?

Soru 2: Hangi devlet kuruluşlarının hisse senetlerini almayı tercih edersiniz?

- Bugün en kârlı görünen kuruluşlar,
- Gelecekte kârlı hale gelebilecek kuruluşlar,
- Bölgede faaliyet gösteren kuruluşlar,
- Hisse senetlerini düşük fiyatla satan kuruluşlar,
- Çalışmakta olduğum kuruluşlar,
- Güvenli yönetildiğine inandığım kuruluşlar.

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yüzde 24.6'sı, devlet kuruluşlarına ait hisse senetleri satışa çıkarılırsa satın alabileceklerini belirtmişlerdir. Sosyo-ekonomik yapı özelliklerine göre incelendiğinde, olumlu cevap verenlerin en yüksek olduğu kesim, tahmin edilebileceği gibi, üst gelir düzeyinde yer alan kesimdir. Nitekim, en yüksek gelir düzeyinde yüzde 35.5 olan ve altındaki gelir grubunda biraz daha artarak yüzde 38'e ulaşan olumlu cevap oranı alt gelir gruplarına inildikçe azalmakta ve yüzde 13.7'ye kadar düşmektedir. Bu, özelleştirmenin henüz geniş halk kesimlerine benimsetilemediğini, ama aynı zamanda gelir

düzeyinin düşüklüğünün bu tür bir yatırımın tercih edilme şansını azalttığını göstermektedir.

TABLO: 8
DEVLETE AİT HİSSE SENETLERİ SATIŞA ÇIKARILSA ALIR MISINIZ?

	Genel	A	B	C1	C2	DE
Evet, alırım	24.6	35.5	38.0	23.6	22.3	13.7
Hayır, almam	75.4	64.5	62.0	76.4	77.2	86.3

Devlete ait kuruluşların hisse senetlerini satın alabileceklerini belirtenlerin önceliği hangi tür kuruluşlara verdiklerinin dağılımı ise aşağıdaki gibidir:

TABLO: 9
HANGİ TÜR KURULUŞLARIN HİSSE SENETLERİ TERCİH EDİLİYOR?
(Genel Dağılım)

	% Dağılım
Bugün en kârlı görünen kuruluşlar	33.7
Gelecekte kârlı hale gelebilecek kuruluşlar	25.0
Bölgede faaliyet gösteren kuruluşlar	6.1
Hisse senedini düşük fiyatla satan kuruluşlar	4.4
Çalışmakta olduğum kuruluşların hisseleri	2.3
Güvenli yönetildiğine inandığım şirketler	27.3
Fikri yok	1.2
Toplam	100.0

Tablodan görüleceği gibi, satışa arzedildiği anda kârlı olan şirketler tercih sıralamasında önceliği almakta (yüzde 33.7) ardından güvenli yönetildiğine inanılan şirketler gelmektedir (yüzde 27.3). Gelecekte kârlı hale geleceğine inanılan şirketler ise üçüncü sırayı almaktadır (yüzde 25.0).

Dikkat çeken bir husus, kuruluşun bulunduğu yer ile aynı bölgede yaşamının önemli bir tercih nedeni olmadığı ve satılacak kuruluşta çalışmış olmanın da aynı şekilde fazla bir önem arz etmediğidir. Ancak bu sonuçta, "kalkınmada öncelikli yöreler" in örnek kapsamında önemli bir yer işgal etmemesi, oysa bölge halkının bölgelerindeki kamu iktisadi kuruluşlarına ilgisinin en fazla bu yörelerde gö-

rülmesidir. Aynı şekilde, kamu iktisadi kuruluşlarında çalışan personelin dışındaki kişiler için de "çalışmakta olduğum kuruluşların hisse senetlerini tercih ederdim" cevabı anlamlı bir cevap olmaz. Bu sebeple, bu cevabın da tercih oranı oldukça düşük çıkmıştır. Özellikle kalkınmada öncelikli yörelerde ve/veya kamu iktisadi kuruluşlarının personeli arasında yapılacak bir araştırma bu konuda daha anlamlı sonuçlar verecektir.

Hangi tür kuruluşların hisse senetlerinin tercih edildiği sorusuna verilen cevaplar, gelir gruplarına göre incelendiğinde, genel dağılımın gelir düzeylerine göre fazla bir değişiklik arzemediği görülmektedir.

TABLO: 10

HANGİ TÜR KURULUŞLARIN HİSSE SENETLERİ TERCİH EDİLİYOR?
(Gelir Düzeylerine Göre Dağılım)

	Genel	Sosyo Ekonomik Yapı				
		A	B	C1	C2	DE
Bugün en kârlı görünen kuruluşlar	33.7	54.5	31.4	34.4	30.5	56.2
Gelecekte kârlı hale gelebilecek kuruluşlar	25.0	27.3	28.6	24.7	23.4	25.0
Bölgemde faaliyet gösteren kuruluşlar	6.1	-	5.7	8.6	5.8	-
Hisse senedini düşük fiyatla satan kuruluşlar	4.4	-	-	3.2	7.8	-
Çalışmakta olduğum kuruluşların hisseleri	2.3	-	2.9	-	3.9	-
Güvenli yönetildiğine inandığım şirketler	27.3	18.2	31.4	26.9	27.3	18.8
Fikri yok	1.2	-	-	2.2	1.3	-

Bütün gelir gruplarında en fazla tercih edilen kuruluşların, "Bugün en kârlı görünen kuruluşlar" olduğu ortaya çıkmıştır. Bu oranın en yüksek olduğu gruplar ise, en üst (yüzde 54.5) ve en alt (yüzde 56.2) gruplar olup ikisinin arasındaki gelir düzeylerinde oran biraz düşmekte, ağırlık "güvenli yönetildiğine inanılan" kuruluşlara geçmektedir. Gerçekten, "güvenli yönetildiğine inanılan" kuruluşların hisse senetlerinin tercih edilme oranı, en üst ve en alt gelir grubunda yüzde 18.2 ve 18.3 ile üçüncü sırada yer aldığı halde iki uç noktanın arasındaki gelir düzeylerinde oldukça yükselerek (yüzde 31.4, 26.9 ve 27.3) ikinci sıraya çıkmaktadır.

Araştırma sonuçlarından bu şekliyle çıkarabileceğimiz ders, kârlı olmayan şirketlerin hisse senetlerinin satış şansının az olduğu, ancak bugün kârlı olmasa

bile iyi bir yönetimle kârlı hale gelebilecek veya güvenli yönetildiği imajı veren şirketlerin hisse senetlerinin oldukça rağbet görebileceğidir.

Buradan, özelleştirme politikasının uygulanabilme şansının, fiilî veya potansiyel kârlılık gösteren şirketlere öncelik vermekte olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

c) Vergi Gelirlerinin Nasıl Arttırılabileceği

Vergi gelirlerinin nasıl arttırılabileceği konusunda şu soru sorulmuştur:

Soru: Vergi gelirlerinin arttırılmasında hangi tedbirler daha önemlidir?

- Herkes gelirlerini bildiren yıllık beyanname vermelidir.
- Batıdaki gibi yeminli uzmanlık sistemi getirilmelidir.
- Vergi cezaları arttırılmalıdır.
- Vergi iadesi yükseltilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.
- Vergi oranları arttırılmalıdır.
- Vergi vermeyen grupların üzerine gidilmelidir.
- Vergi denetimi yaygınlaştırılmalıdır.
- Mükellefler ve bütün vatandaşlar bu konuda daha fazla eğitilmelidir.

Görüşme yapılan kişilerin yüzde 23.2'si vergi gelirlerinin arttırılmasında herkesin gelirlerini bildiren yıllık beyanname vermesinin önemli olduğunu vurgulamıştır. "Vergi vermeyen grupların üzerine gidilmelidir" cevabı yüzde 19.6 ile ikinci sırada gelmiştir. Üçüncü en fazla kabul gören cevap ise, yüzde 14.1 ile vergi cezalarının arttırılması olmuştur. Vergi denetimi ve yeminli mali uzmanlık sistemini önemli görenler ise yüzde 9.4 ve 9.8 gibi birbirine yakın oranlarda çıkmıştır.

Vergi gelirlerinin nasıl arttırılabileceği sorusuna verilen cevaplar ve genel yüzde dağılımları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

TABLO: 11
VERGİ GELİRLERİ NASIL ARTTIRILABİLİR?
(Genel Dağılım)

	% Dağılım
Herkes gelirlerini bildiren yıllık beyanname vermelidir	23.2
Batıdaki gibi yeminli mali uzmanlık sistemi getirilmelidir	9.8
Vergi cezaları arttırılmalıdır	14.1
Vergi iadesi yükseltilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır	7.4
Vergi oranları arttırılmalıdır	2.7
Vergi vermeyen grupların üzerine gidilmelidir	19.6
Vergi denetimi yaygınlaştırılmalıdır	9.4
Mükellefler ve bütün vatandaşlar bu konuda daha fazla eğitilmelidir	9.5
Fikir yok	4.3

Bu verilerden çıkarabileceğimiz sonuç şudur:

"Vergi vermeyen grupların üzerine gidilmesi" ve bunun bir yöntemi olarak görülebilecek olan "vergi denetiminin yaygınlaştırılması" tedbirlerinin toplam oranı (yüzde 29) dikkate alındığında, halkın vergi gelirlerinin arttırılması için yeni vergiler koymak veya zaten vergi veren gruplardan daha fazla vergi almak yerine, halen vergi alınamayan kaynakların daha dikkatlice kontrol edilmesinden yana olduğunu göstermektedir.

Beyan sisteminin yaygınlaştırılması ve herhangi bir şekilde vergi dışı kalan gelir veya kazanç unsurlarının bırakılmaması da vergi gelirlerinin arttırılmasında önemli bir tedbir olarak görülmektedir.

Verilen cevaplar, gelir düzeyleri itibariyle incelendiğinde, her gelir grubunun iki konuda fikir birliğine vardığı görülmektedir. Birincisi, vergi vermeyen grupların üzerine gidilmesi, ikincisi ise herkesin gelirlerini bildiren yıllık beyanname vermesidir. Vergi cezalarının arttırılması da her gelir grubunda aynı ölçüde önemli görülen bir yöntem olarak görülmüştür. Vergi iadesinin yükseltilmesinin ve yaygınlaştırılmasının önemli bir etkisi olmadığı belirtilmiş, düşük gelir gruplarında ise bu tedbire verilen önemin daha fazla olduğu görülmüştür.

TABLO: 12
VERGİ GELİRLERİ NASIL ARTTIRILABİLİR?
(Gelir Düzeyine Göre Dağılım)

	Genel	Sosyo		Ekonomik		Yapı
		A	B	C1	C2	DE
Herkes gelirlerini bildiren yıllık beyanname vermelidir	23.2	19.4	22.8	22.3	24.2	23.0
Batıdaki gibi yeminli mali uzmanlık sistemi getirilmelidir	9.8	6.5	12.0	9.6	10.7	2.6
Vergi cezaları arttırılmalıdır	14.1	12.9	14.7	9.9	16.8	12.0
Vergi iadesi yükseltilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır	7.4	3.2	3.8	6.3	8.9	8.5
Vergi oranları arttırılmalıdır	2.7	-	3.8	2.0	3.3	0.9
Vergi vermeyen grupların üzerine gidilmelidir	19.6	35.4	23.4	24.3	15.0	20.5
Vergi denetimi yaygınlaştırılmalıdır	9.4	9.6	10.3	11.2	7.8	10.3
Mükellefler ve bütün vatandaşlar bu konuda daha fazla eğitilmelidir	9.5	9.7	9.2	11.9	8.6	6.8
Fikri yok	4.3	3.2	-	2.5	4.6	15.4

İlginç bir sonuç, genel dağılımda yüzde 19.6 oranı ile ikinci sırada yer alan "vergi vermeyen grupların üzerine gidilmesi" tedbirine, en üst gelir düzeyinde, yüzde 35.4 ile daha büyük bir önem atfedilmesi ve sıralamada birinci duruma geçmesidir.

d) Enflasyonun durdurulması

Araştırma kapsamında son olarak enflasyon konusunda soru yöneltilmiş ve enflasyonun durdurulması için hangi tedbirlerin alınması gerektiği sorulmuştur.

Soru: Enflasyonu durdurmak için hangi tedbirler alınmalıdır?

- Devlet harcamaları azaltılmalıdır.
- Belediye giderleri azaltılmalıdır.
- Fonların harcamaları kısılmalıdır.
- Karşılıksız para basımı önlenmelidir.
- Milletçe tasarruflar arttırılmalıdır.
- Hükümetteki israflar azaltılmalıdır.
- Vergi gelirleri arttırılmalıdır.
- Türk parasının yabancı paralar karşısındaki değerinin daha fazla düşmesi önlenmelidir.
- KİT mal ve hizmetlerine sürekli ve aşırı zam yapılmamalıdır.

Bu soruya alınan cevapların genel sıralaması aşağıdaki gibidir:

TABLO: 13
ENFLASYON NASIL DURDURULABİLİR?
(Genel Dağılım)

	% Dağılım
Devlet harcamaları azaltılmalıdır	27.0
Belediye giderleri azaltılmalıdır	4.3
Fonların harcamaları kısılmalıdır	4.1
Karşılıksız para basımı önlenmelidir	15.4
Milletçe tasarruflar arttırılmalıdır	7.0
Hükümetteki israflar azaltılmalıdır	13.3
Vergi gelirleri arttırılmalıdır	3.7
Türk parasının yabancı paralar karşısında değerinin daha fazla düşmesi önlenmelidir	10.6
KİT mal ve hizmetlerine sürekli ve aşırı zam yapılmamalıdır	10.2
Fikri yok	4.4

Tablodan anlaşılacağı gibi, enflasyonun durdurulmasında en öncelikli tedbirin "devlet harcamalarının azaltılması" olduğu (yüzde 27.0) belirtilmiştir.

Daha sonra sırasıyla, "karşılıksız para basımın önlenmesi" (yüzde 15.4) ve "Hükümetteki israfların azaltılması" (13.3) gelmektedir. "Türk paralarının yabancı paralar karşısındaki değerinin daha fazla düşmesinin önlenmesi" ve "KİT mal ve hizmetlerine sürekli ve aşırı zam yapılmaması" tedbirleri, birbirine yakın oranlarda (yüzde 10.6 ve yüzde 10.2 ile) dördüncü ve beşinci sıralarda gelmektedir. Diğer tedbirler daha düşük oranlarda bunların ardından sıralanmaktadır.

"Devlet harcamalarının azaltılması" ve aynı nitelikte olan "hükümetteki israfların azaltılması" tedbirlerinin toplam yüzde 40 gibi yüksek bir oran teşkil etmesi, halkın enflasyonun sebebi olarak devlet harcamalarını ve bu kesimdeki israfı gördüğünü ortaya koymaktadır.

Enflasyonun durdurulması için hangi tedbirlerin alınması gerektiği sorusuna verilen cevaplar, gelir grubuna bağlı olarak incelendiğinde, bazı değişiklikler gösterdiği görülmektedir.

TABLO: 14
ENFLASYON NASIL DURDURULABİLİR?
(Gelir Düzeyine Göre Dağılım)

	Genel	Sosyo		Ekonomik		Yapı DE
		A	B	C1	C2	
Devlet harcamaları azaltılmalıdır	27.0	12.9	24.6	23.6	30.6	26.4
Belediye giderleri azaltılmalıdır	4.3	3.2	4.9	4.8	3.9	4.3
Fonların harcamaları kısılmalıdır	4.1	6.5	4.3	4.6	4.0	1.7
Karşılıksız para basımı önlenmelidir	15.4	32.1	11.4	18.5	14.8	9.4
Milletçe tasarruflar arttırılmalıdır	7.0	6.5	10.3	6.1	7.3	3.4
Hükümetteki israflar azaltılmalıdır	13.3	19.4	14.1	14.5	12.0	13.7
Vergi gelirleri arttırılmalıdır	3.7	3.2	6.0	4.3	3.0	2.6
Türk parasının yabancı paralar karşısında değerinin daha fazla düşmesi önlenmelidir	10.6	9.7	14.7	12.7	8.9	6.8
KİT mal ve hizmetlerine sürekli ve aşırı zam yapılmamalıdır	10.2	6.5	9.2	8.1	9.9	21.4
Fikri yok	4.4	-	0.5	2.8	5.6	10.3

En üst gelir grubunda, "karşılıksız para basımının önlenmesi" yüzde 32.1 ile ilk sıraya geçmiştir. Ardından ise yüzde 19.4 ile Hükümetteki israfların azaltılması tedbiri gelmektedir.

Düşük gelir gruplarında ise, "devlet harcamalarının azaltılması"nın enflasyonun önlenmesinde daha etkili olduğu görüşü daha fazla benimsenmiş ve bu tedbiri önerenlerin oranı yüzde 30.6'ya ulaşmıştır. (C2 grubu). En düşük gelir grubunda anketi cevaplayanların yüzde 21.4'ü ise "KİT mal ve hizmetlerine sürekli ve aşırı zam yapılmaması gerektiği"ni vurgulamışlardır. Bu oran en üst gelir grubunda yalnızca yüzde 6.5'tir. Bu durum, özellikle bazı temel mal ve hizmet fiyatlarında yapılan yüksek oranlı ayarlamaların etkilerinin en çok bu kesim tarafından hissedildiğini göstermektedir.

"Belediye giderlerinin azaltılması" ve "Vergi gelirlerinin arttırılması" tedbirleri ise bütün gelir gruplarında arka sıralarda yer almıştır.

"Vergi gelirlerinin arttırılması"nın enflasyonun önlenmesinde öncelikli bir tedbir olarak görülmemesi, halkın enflasyonun sebebi olarak daha fazla "harcamalardaki israf"ı gördüğünü ortaya koymaktadır. Dolayısıyla kamu kesimindeki israfların önlenmesine ve harcamaların azaltılmasına yönelik tedbirler, vergi

gelirlerinin arttırılmasına nazaran enflasyonun önlenmesinde daha önemli görülmüştür. Bu sonuç, kamu kesimine, yöneticilere ve toplumun bütün kesimlerine anlamlı bir mesaj olarak nitelendirilebilir.

Genel sıralamada ve düşük gelir gruplarında "devlet harcamalarının azaltılması"nın enflasyonun önlenmesinde daha önemli olduğu belirtilirken, üst gelir gruplarında "karşılıksız para basımının önlenmesi" tedbirinin daha öncelikli olarak vurgulanması, üst gelir gruplarının ekonomideki mekanizmaların ve kurumların işleyişine daha aşina olduklarını ve mesela "karşılıksız para basımı" diye bir kavramın bu çevrelerde daha fazla bilindiğini göstermektedir.